



RIIGIKOHUS

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUOTSUS

Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	5-26-28
Otsuse kuupäev	8. juuni 2026
Kohtukoosseis	Eesistuja Margit Vutt, liikmed Ivo Pilving ja Heili Sepp
Kohtuasi	Märt Põdra ja MTÜ Ausad Valimised kaebus Vabariigi Valimiskomisjoni otsuse ja toimingu peale
Menetlusosalised	Kaebaja Märk Põder Kaebaja MTÜ Ausad Valimised Vabariigi Valimiskomisjon
Asja läbivaatamise viis	Kirjalik menetlus

RIIGIKOHUS OTSUSTAB

Jätta kaebus rahuldamata.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. 25. mail 2026 algusega kell 15.00 toimus Vabariigi Valimiskomisjoni (VVK) koosolek, mille teise päevakorrapunkti arutati elektroonilise hääletamise tehnilisi nõudeid. 22. mail 2026 olid kaebajad palunud riigi valimisteenistusel (RVT) edastada neile eelviidatud päevakorrapunkti jaoks RVT koostatud ning VVK liikmetele edastatud elektroonilise hääletamise tehniliste nõuete uue tööversiooni. 25. mail kell 13.10 teatas RVT, et neid materjale ei ole võimalik väljastada, kuna need on tunnistatud avaliku teabe seaduse (AvTS) § 35 lg 2 p 1 alusel asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks.

2. Kaebajad vaidlustasid 28. mai 2026. a e-kirjaga toimingut, millega jäeti kaebajatele koosoleku teise päevakorrapunkti raames käsitletud materjal edastamata. Samuti paluvad nad tunnistada nende materjalide asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks tunnistamine õigusvastaseks, sest tegu ei ole eelnõuga AvTS § 35 lg 2 p 1 mõttes. Kaebajate vaatlejaõigust on rikutud, sest Riigikogu valimise seaduse (RKVS) § 12 lg-st 3 ning § 19⁴ lg-st 1 tulenevalt oli kaebajatel õigus elektroonilise hääletamise tehniliste nõuete kavandit vaadelda. Kaebajad taotlevad, et see neile edastataks. Kui Riigikohus leiab, et RKVS § 12 lg 3 ning § 19⁴ lg 1 ei hõlma vaatleja õigust nende materjalidega tutvuda, siis taotlevad kaebajad põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamist, et kontrollida nende sätete kooskõla põhiseaduse §-dega 1 ja 56.

3. VVK palub jätta kaebuse rahuldamata. Piirang on põhjendatud, et võimaldada VVK liikmetel vahetada ideid, analüüsida erinevaid variante ja pidada omavahelist arutelu ilma välise surveta.

Tehniliste nõuete tööversioonis sisalduvate ideede enneaegne avalikustamine võib avalikkust eksitada, jättes mulje, et VVK on juba otsused teinud, ehkki tegelikult neid alles kaalutakse.

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

4. Vaatlejal on õigus esitada kaebus üksnes selliste toimingute ja otsuste peale, mis on seotud tema kui vaatleja õigustega – eelkõige vaatlemisele seatud tingimusi või takistusi puudutavas osas (viimati RKPJKo 22.04.2026, 5-26-19/10, p 8). Vaidlusaluse kavandi sisu ning arutelu selle üle VVK koosolekul puudutab RKVS § 48² lg 3 p-st 2 tulenevat VVK ülesannet, mille täitmist on igaühel õigus vaadelda (RKVS § 12 lg 3 ja § 19⁴ lg 1). VVK edastas kaebuse põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) § 38 lg-tes 1 ja 2 sätestatud korras Riigikohtule, paludes jätta see rahuldamata ning põhjendades juurdepääsupiirangu seadmist ja kavandi väljastamisest keeldumist. Kolleegium nõustub VVK-ga, et kaebus on esitatud VVK toiminguga ja otsuse peale. Kuivõrd toiminguga ja otsusega piirati kaebajate võimalust kavandi sisuga tutvuda, peab kolleegium kaebust lubatavaks.

5. Praegusel juhul tugines VVK juurdepääsupiirangu seadmisel AvTS § 35 lg 2 p-le 1, millest tulenevalt võib tunnistada asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks õigustloovate aktide eelnõud enne nende kooskõlastamiseks saatmist või vastuvõtmiseks esitamist. Samas näeb AvTS § 35 lg 2 p 2 ette, et asutusesiseseks teabeks võib tunnistada ka muu dokumendi kavandi ja selle juurde kuuluvad dokumendid enne nende vastuvõtmist või allakirjutamist. Mõlemal juhul on tegu kaalutusõiguse alusel tehtava otsusega, mis on haldusakt (vt nt RKHKO 18.04.2022, 3-20-1265/25, p 24 ja seal viidatud praktika). Nii AvTS § 35 lg 2 p 1 kui ka sama sätte p 2 reguleerivad võimalust piirata juurdepääsu ametliku dokumendi tööversioonile. Järelikult, isegi kui leida, et kavandile juurdepääsu piirang on praegusel juhul kehtestatud vääralt õiguslikul alusel, ei annaks see alust kaebus rahuldada, kuivõrd samasisulise otsuse tegemiseks on õiguslik alus olemas (vt nt RKHKO 04.03.2020, 3-18-1740/36, p 18.4). Samuti on kavandi asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks tunnistamine sisuliselt põhjendatud. VVK selgitas, et kavandile juurdepääsu piirangu seadmine oli vajalik, et võimaldada vaba arutelu ning ideede vahetust ilma välise surveta. Kolleegium peab seda põhjendust asjakohaseks (vt ka RKÜKO 18.12.2025, 5-25-7/29, p-d 46 ja 47). Seejuures on ka Euroopa Liidu õiguses tunnustatud õigust keelduda alles koostamisel oleva dokumendi avalikustamisest, et kaitsta riigiasutuste otsustamisprotsessi (vt nt EKO C-234/22: Roheline Kogukond MTÜ jt, p 38; Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1049/2001, 30. mai 2001, üldsuse juurdepääsu kohta Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni dokumentidele, art 4 lg 3). Eelnevast tulenevalt leiab kolleegium vaidlusaluse kavandiga tutvumata, et selle asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks tunnistamine oli õiguspärane (vt RKHKO 16.04.2026, 3-22-2263/35, p 14). Õiguspärane oli ka VVK toiming, millega keelduti kaebajatele kavandit väljastamast.

6. Kolleegium leiab, et kaebajate vaatlejaõigust ei rikutud. Kuigi kavandi väljastamisest keeldumine piiras kaebajate võimalust sellega vahetult tutvuda, toimus avalikul koosolekul arutelu dokumendi sisu üle ja koosolekut said kaebajad vaadelda (vrd viidatud 5-25-7/29, p-d 29–39). Järelikult oli tagatud kaebajatele võimalus tutvuda kavandi sisuga selle üldistatud kujul. Samuti on kavandis esitatud kirjeldatud VVK koosoleku protokollis, mille VVK avalikustas 29. mail 2026. Seega ei ole vaja algetada põhiseaduslikkuse järelevalve menetlust.

7. Eeltoodust tulenevalt ning PSJKS § 46 lg 1 p-st 2 juhindudes jätab kolleegium kaebuse rahuldamata.

(allkirjastatud digitaalselt)